

УДК 94(73: 529.1) «186/187»

О. В. Набока

**Ч. В. ЛЕЖАНДР ТА ПОЛІТИКА США ВІДНОСНО ТАЙВАНЮ
В 60 – 70-Х РОКАХ ХІХ СТ.**

Більш ніж шістдесят років минуло з того часу, коли питання про політичний статус Тайваню (Формози) опинилося в центрі уваги світового співтовариства. Всі спроби вирішити означену проблему за допомогою зброї не тільки не завершилися успіхом, але і сприяли подальшому загостренню конфлікту.

Для того, щоб зрозуміти сутність існуючих на сьогодні проблем, треба пам'ятати, що коріння напруженості в тайванській протоці сягають у далеке минуле. Контроль над Тайванем, який є географічним центром Східної Азії, надавав можливість розповсюджувати військово-політичний та економічний вплив у регіоні. Саме тому острів неодноразово ставав об'єктом експансії з боку Голландії, Іспанії, Пруссії, Великобританії та Франції. Проте найбільш послідовно в цьому питанні діяли США. З'ясування цілей та мотивів, які спонукали правлячі кола робити спроби захоплення острова у другій половині ХІХ ст. допоможе зрозуміти сутність і сучасної проблеми Тайваню.

Головною метою цієї статті є дослідження діяльності одного з найбільш послідовних прибічників американської окупації Тайваню Ч. В. Лежандра. У вітчизняній історіографії ця проблема майже не досліджувалася. Окремі аспекти обраного питання висвітлюються у працях західних та радянських вчених [2; 6; 7].

По мірі укріплення позицій США на Далекому Сході в середині ХІХ ст., все більш помітну роль у формуванні зовнішньополітичного курсу цієї держави грали прихильники ідеї захоплення острова Тайвань. За їх думкою, це було необхідно для подальшого розповсюдження політичної та економічної експансії, а також випередження найближчого конкурента – Великобританії. Формоза мала стати форпостом американської присутності в далекосхідному регіоні, а також слугувати базою для тихоокеанського військово-морського флоту. Не менш важливе значення у розрахунках прибічників цього плану грала можливість використання для власних потреб природних копалин острова та продукції, що вироблялася там, насамперед вугілля та камфори.

Починаючи з 50-х рр. ХІХ ст. прихильниками ідеї захоплення Тайваню виступали американські політичні та військові діячі, чия діяльність була безпосередньо пов'язана із далекосхідним регіоном. Зокрема, можна згадати коменданта М. Перрі (1794 –1858), який у 1854 р. «відкрив» Японію для іноземної торгівлі. Активним прибічником підкорення Формози був і американський уповноважений в Китаї під час Другої «опіумної» війни (1856 – 1860) П. Паркер (1804 – 1888), який

рекомендував Білому Дому скористатися конфліктом між Цинською імперією з Англією та Францією та реалізувати цей проект. Проте найбільш послідовним та ярим адептом цієї ідеї був Чарльз Вільям Лежандр (1830 – 1899), який в 60-х – на поч. 70-х рр. XIX ст. займав піст американського консула в Амої (Сямень). В різні роки він намагався реалізувати свій проект, навіть незважаючи на незадоволення уряду США, ризикуючи своєю дипломатичною кар'єрою і свободою.

Чарльз Вільям Лежандр народився у 1830 р. у Франції. Освіту здобув у Паризькому університеті. Коли йому виповнилося 24 роки, він перебрався до Сполучених Штатів та прийняв американське громадянство. Був активним учасником Громадянської війни (1861 – 1865). Воював на боці Півночі. Під час бойових дій був неодноразово поранений, отримав декілька нагород та дослужився до звання полковника. 13 червня 1866 р. його було призначено американським консулом в Амої.

Справжні дипломатичні таланти Лежандра, а також його погляди відносно подальшої американської політики відносно Тайваню проявилися під час інциденту, що стався у берегів острова у 1867 р. В березні 1867 р. біля східних берегів Формози зазнав корабельної аварії американський торговельний барк «Ровер». Команда судна була змушена висадитися на берег і наступного дня була вирізана місцевими аборигенами.

31 березня 1867 р. звістка про трагедію дійшла до Лежандра, який прийняв рішення зробити все для того, щоб наказати вбивць. Проте, як показують подальші події, він не просто хотів покарання для тубільців, але і, скориставшись інцидентом, мав намір добитися від китайської влади поступок в питанні американського проникнення на Тайвань. Ймовірно, Лежандру було відомо, про заборону аборигенам острову надавати допомогу, або вступати в будь-які контакти з іноземцями. Це правило було введене китайською владою після придушення повстання тубільців в 1831 – 1832 рр. [1, с. 569]. Це, на думку цинських чиновників, повинно було перешкоджати встановленню стосунків між місцевими аборигенами, і агентами західних держав. Лежандр вміло скористався даною заборонаю, щоб звинуватити в інциденті саме китайців.

Заручившись підтримкою посла США в Пекіні Ансона Бурлінгейма (1820 – 1870), на початку квітня 1867 р. він відправився до Фучжоу на американському військовому кораблі «Ашелот». Там він добився аудієнції у губернатора і вимагав покарати винних у вбивстві екіпажу «Ровера». Як він сам відзначав в своєму звіті, направленому в травні 1867 р. держсекретареві США Уільяму Сьюарду (1801 – 1872): «Я звернув увагу губернатора на статті XI і XIII Тяньцзінського угоди і вимагав від нього видати наказ цивільній і військовій владі Формози, негайно врятувати тих членів команди «Ровера», які могли залишатися в полоні аборигенів. Крім того, я зажадав суворого покарання для злочинців» [11, с. 491].

18 квітня Лежандр прибув на Тайвань, де зустрівся з місцевим таотаєм і префектом Формози. У своїй депеші Сьюарду він відзначив, що

був прийнятий тайванським чиновником з «великою щирістю». Проте, вже скоро між двома сторонами розгорілася дискусія відносно подальших дій.

Лежандр, разом з капітаном американського військового судна «Ашелот» Джоном Фебріджем наполягали на негайному початку каральної операції проти аборигенів та залученні до неї американського флоту. У свою чергу, китайський чиновник відмовився використовувати американські кораблі, заявивши, що китайська армія сама впорається з поставленим завданням.

Не добившись взаємопорозуміння з китайцями, американці вирішили діяти самостійно. 26 квітня «Ашелот» прибув в останнє китайське селище на шляху до місця трагедії. Там Лежандр вступив в переговори з місцевими жителями та пообіцяв викупити за «справедливою ціною» останки загиблих і їх майно. У той же час, його упевненість відносно недоцільності співпраці з китайською владою лише наростала. У черговій депеші на ім'я Сьюарда він писав: «Очевидно, що представники китайської влади не були зовсім щирими. Саме чиновники даного регіону за плату забезпечують аборигенів порохом і зброєю. Місцеві китайці тісно пов'язані з тубільцями. Вони беруть у них дружин, торгують з ними, беруть участь в грабежах і злочинах. Тому вони бачать загрозу для себе в бажанні іноземних держав розправитися з дикунами» [11, с. 495]. У цій ситуації, на думку консула, необхідно було діяти самостійно, оскільки «всі його зусилля, направлені на те, щоб змусити китайську владу на Формозі покарати злочинців і виплатити компенсацію потерпілим виявилися безрезультатними» [11, с. 495].

Не виключено, що вже тоді він розглядав варіант прямого військового вторгнення і проводив розвідувальні дії на місці можливої висадки. Він писав: «Затока (яка виходила на місце трагедії. – *О. Н.*) судноплавна для будь-яких кораблів, в основному для легких пароплавів, таких як «Ашелот». Під військовим прикриттям навіть невелика група без проблем могла б висадитися на берег. Земля тут гола і є висоти, що дають можливість контролювати всю територію. Коли буде встановлено точне місцезнаходження селища аборигенів, сухопутні сили могли б без серйозних перешкод дістатися до нього» [11, с. 495].

Ідею військового втручання Лежандр згодом відстоював і в своїй книзі «Що нам робити з Китаєм», опублікованою в 1871 р. У ній він гостро критикував пасивність китайської влади в інциденті з «Ровером», яка заставляла американців діяти самостійно. Він, зокрема, відзначав: «Крах «Ровера» і вбивство його команди у берегів Формози зачіпає не лише американські інтереси, але і всіх західних країн, які ведуть торгівлю з Китаєм. І якщо китайський уряд заявляє про нездатність навести лад там, то західні держави повинні взяти це на себе. У нас немає бажання захоплювати китайську територію, але даний крок дозволив би уникнути подальшого розпаду Китайської імперії і змусив би її виконувати зобов'язання, накладені міжнародним правом» [8, с. 137].

При цьому, Лежандра найменше турбували питання гуманізму. Для нього інцидент з «Ровером» був загрозою, перш за все, американським комерційним інтересам. Він писав, що «формозський канал є важливим комерційним шляхом. Він має бути відкритим і захищеним від будь-якої небезпеки» [8, с. 140].

Ці роздуми ясно вказують на те, що активна діяльність, розгорнута американським консулом у зв'язку із загибеллю команди «Ровера» була викликана, перш за все, прагматичним бажанням укріпити американські комерційні інтереси на Тайвані. До того ж, критикуючи Цинське керівництво за недотримання міжнародних законів, Лежандр явно ігнорував той факт, що вони були нав'язані китайцям в ході двох «опіумних» воєн.

Виклавши свої міркування в депешах на ім'я держсекретаря Сьюарда, Лежандр чекав від нього інструкцій відносно подальших дій. Він сподівався, що Вашингтон прийме саме його план, проте погляди консула розділяли далеко не всі представники американського істеблішменту. Власну позицію відносно конфлікту мав Генрі Белл (1808 – 1868) – адмірал, командувач американською далекосхідною ескадрою в Японії. Він отримував детальні звіти відносно інциденту від Фебріджа і мав власні погляди на шляхи його вирішення [18, с. 1]. На його думку, потрібно було покарати аборигенів, не погіршуючи стосунків з Циньським двором. І саме ця концепція врешті-решт була прийнята урядом Сполучених Штатів, а Лежандр на деякий час був усунений від управління операцією.

В червні 1867 р. на місце трагедії висадився американський військовий десант, очолюваний Беллом. Проте ця військова операція не закінчилася успіхом. Після загибелі у сутичці з тубільцями одного з офіцерів, американці покинули місце бойових дій.

Провал військового вторгнення знову змусив активізуватися Лежандра. Він в цей час знаходився в Пекіні, де намагався звернути увагу китайської влади на необхідність вирішення проблеми з аборигенами. Він буквально залякував маньчжурських чиновників, обіцяючи що у випадку, якщо вбивці екіпажа «Ровера» не будуть покарані, то Формозу захоплять англійці [13, с. 194].

Врешті-решт, 25 липня 1867 р. на острів був відправлений китайський загін, який налічував від 400 до 500 чоловік. Лежандр також попросив у адмірала Белла корабель для прикриття з моря, але той відмовив.

4 вересня консул особисто відправився на Тайвань для керівництва каральною експедицією, фактично усунувши від цього процесу китайського генерала Ло. Також до операції був залучений представник англійських фірм на Тайвані У. Пікерінг. На нього були покладені функції перекладача і посередника в можливих переговорах з вождями аборигенів.

Призначення англійця на роль помічника Лежандра було зовсім не випадковим. Після невдалого вторгнення американського десанту в червні, Пікерінг незабаром повернувся на місце вбивства екіпажу «Ровера». У серпні-вересні він брав участь в експедиції, метою якої був викуп тіл

капітана корабля, а також його дружини. За цей час він обзавівся необхідними зв'язками серед тубільної верхівки і використовував їх для залагоджування конфлікту. Англієць повідомив Лежандру, що вожді були налякані можливим зіткненням з китайським загоном і шукали можливості для переговорів. Особливо в цьому був зацікавлений Ток-е-ток – лідер 18-ти об'єднаних племен тубільців. Він вбачав у вбивстві екіпажу «Ровера» погану ознаку майбутніх бід. У зіткненнях з американцями було вбито кращих його воїнів, крім того, аборигени зібрали поганий врожай рису, а багато їх худоби загинуло. Тому То-е-ток наполягав на швидкому укладенні миру.

Лежандр був також готовий йти на переговори. В середині вересня він зустрівся з вождем аборигенів. Втративши в Громадянській війні око, американський консул приводив в жах своїх опонентів, коли виймав з порожньої очної ями скляну кульку, тим самим заставляючи їх бути ще більш поступливішими. Йому удалося добитися обіцянки То-е-тока не вбивати іноземців, що зазнали корабельної аварії [13, с. 121].

В ході свого повторного візиту до аборигенів, в лютому 1869 р., консул нарешті уклав з ними вже офіційний договір. Дана угода складалася з трьох пунктів. Перший з них передбачав, що у випадку якщо іноземне судно потерпіло аварію у берегів, контрольованих аборигенами, екіпаж повинен викинути червоний прапор, який гарантував їм безпеку.

Друга умова договору полягала в тому, що для іноземців були відкриті лише два пункти: Туахсоканг, на східному узбережжі і Таопангхак – на південному. Інші поселення аборигенів були закриті для мореплавців.

І, нарешті, третя умова наголошувала на тому, що в разі порушення договору що з боку потерпілих корабельну аварію, аборигени вільні від зобов'язань відносно забезпечення їх безпеки [9].

Проте, незважаючи на укладений договір, тубільці продовжували вбивати іноземців. Новий епізод стався у листопаді 1871 р., коли рибалки із островів Рюкю – піддані японської імперії, були змушені висадитися на південно-західний берег Тайваню, рятуючись від корабельної аварії. 6 листопада вони дісталися берега і в той же день більшість з них були вбиті дикунами.

У відповідь японський уряд звернувся до китайського двору з вимогою наказати винуватців. Пекін, в свою чергу заявив, що не повинен відповідати за дії аборигенів, ще нескорених китайською армією. Отримавши таку відповідь, Токіо вирішив діяти самостійно. Було прийнято рішення про направлення до Тайваню військової експедиції.

План вторгнення на Формозу був розроблений на основі рекомендацій, що надавали японському двору американські радники. Зокрема, прибічником військової експедиції на Тайвань був посол США в Японії Чарльз Де Лонг (1832 – 1876). 25 жовтня 1872 р. він зустрівся з міністром фінансів та неофіційним головою японського уряду Окубо Тосіміті (1830 – 1878) та запропонував окупувати Формозу. Він вказував на те, що цей крок дозволить отримати територію з ідеальним кліматом для

виращування рису, цукрової тростини та ямсу, багаті на мінеральні ресурси та з досить зручними гаванями. Також американський дипломат наполягав на тому, що окупувати острів треба швидко, оскільки інші західні держави проявляють інтерес до нього [11, с. 188].

Врешті-решт, Окубо Тосіміті погодився, і тоді Де Лонг рекомендував йому в якості консультанта Лежандра. Незважаючи на успіхи у переговорах з То-е-током, йому так і не вдалося повернути прихильність Білого Дому.

Не завершилися успіхом і його переговори із китайською владою, які він розпочав на початку 70-х років XIX ст. Лежандр стверджував, що відповідно до умов Тяньцзінського договору 1858 р., китайський уряд був зобов'язаний сам наказувати аборигенів, які жили на землях, що знаходилися під його юрисдикцією. В разі, якщо Китай не мав можливості для наведення порядку, він втрачав і суверенітет над територіями, заселеними тубільцями. Відповідно, кожна держава мала права на колонізацію цих бунтівних районів [6]. Природно, що такі ідеї не знайшли підтримки у китайських можновладців.

Врешті-решт, Лежандр був змушений був залишити дипломатичну службу і в вересні 1872 р. покинув Китай. Вірогідно, він вже не мав надії повернутися до активної зовнішньополітичної діяльності. Спочатку президент США Улісіс Грант (1822 – 1885) ще мав наміри відправити його послом до Аргентини. Проте цьому на заваді став впливовий сенатор від штату Пенсільванія Саймон Камерон (1799 – 1889), який в той час очолював комітет з зовнішньої політики [10, с. 100].

І все ж таки Лежандр не залишав надії реалізувати свої ідеї. В жовтні 1872 р. він прибув до Японії та знайшов підтримку у Де Лонга, який рекомендував колишнього консула міністру Окубо Тосіміті. Американця було призначено на піст заступника міністра іноземних справ і він був першим іноземцем, який отримав державну посаду в Японії. Найголовнішим його завданням стала організація японської дипломатичної місії в Пекін з метою вирішення інциденту, пов'язаного із загибеллю японських підданих від рук тайванських аборигенів у 1871 р. [3, с. 440].

З самого початку своєї служби Лежандр наполягав на проведенні військової експедиції на Тайвань, запевняючи японське керівництво, що це не призведе до масштабного конфлікту із Маньчжурською імперією, оскільки Китай не має юрисдикції в тій частині острова, де були вбиті рибалки з Рюкю [3, с. 440].

Більш того, колишній консул добивався того, щоб очолити військову експедицію, а в разі якщо японці мають намір залишитися на Формозі, він сподівався стати губернатором.

Вірогідно, що саме в цей період Лежандр здійснив нову місію на Тайвань. Цей факт досить слабо відображений у науковій літературі. Про цей візит, що носив розвідувальний характер, згадував американський журналіст Едвард Хауз (1858 – 1938), який в той перебував в Японії в якості кореспондента газети «Трибун». В своїх статтях, в яких він висвітлював

подробіці японської військової експедиції на Формозу, він відзначив, що ще на шляху з Амою до Японії Лежандр відвідав Тайвань, де знову зустрівся із вождем Ток-е-током. Той заявив, що підконтрольні йому тубільні племена не мають ніякого відношення до вбивства рибалок з Рюкю. Більш того, він звинуватив у розправі китайців, можливо розраховуючи спровокувати конфлікт між Японією та Цинською імперією [5, с. 1].

В березні 1873 р. японська дипломатична місія на чолі із Соедзімою Танеомі (1828 – 1905) прибула в Тяньцзінь для переговорів з китайським імперським керівництвом. Переговори тривали до липня 1873 р. та закінчилися безрезультатно. Японці намагалися добитися вирішення одразу кількох питань: встановлення своєї влади на островах Рюкю, суверенітету Кореї та дозволу на проведення військової експедиції на Тайвані [3, с. 440]. Також в Китай прибув і Лежандр, який продовжував консультувати японців.

Одночасно прибічники ідеї окупації Тайваню японською армією звернулися до американського уряду з пропозицією підтримати Японію. Зокрема, 6 листопада 1873 р. Де Лонг повідомив державного секретаря Гамільтона Фіша (1808 – 1893), що у зв'язку із можливою військовою експедицією на Формозу, він запросив Лежандра залишитися в Японії, оскільки «інформація, яку він має про острів та його мешканців є вельми важливою з точки зору успіху цього заходу» [16, с. 554].

Проте Фіш не поспішав із згодою. В своєму листі Де Лонгу від 18 грудня 1873 р. він писав: «ви згадували про ворожі дії до японських громадян на Формозі. Ця інформація була отримана вами від консула США в Амої, містера Лежандра та доведена до японського уряду. Проте не маючи точних даних про те, що буде зроблено японським урядом, я не можу схвалити ваші дії без більш детального вивчення цієї проблеми» [16, с. 564].

Аналіз офіційних документів зовнішньої політики США періоду, що вивчається, дозволяє стверджувати, що Білий Дім не погоджувався на реалізацію експансивних планів щодо Тайваню, намагаючись зберегти добрі стосунки із Цинською імперією. Так, 7 грудня 1873 р. президент США Улісс Грант (1822 – 1885) в своєму посланні Конгресу заявляв: «Ми намагаємося зберегти дружні відносини з Китаєм. В той же час, в нас викликає занепокоєння загроза військових дій між Китаєм та Японією у зв'язку із можливою висадкою японських військ на острів Формоза... Внаслідок того, що окремі громадяни Сполучених Штатів приймають участь в цьому конфлікті, нашим завданням є підтримання строгого нейтралітету в разі початку військових дій та запобігання порушенню закону з боку наших громадян» [17, с. 4].

Участь американців у військових діях почали турбувати Білий Дім з травня 1874 р., коли почалося вторгнення японської армії на Тайвань. І для цього були причини. Активну участь в процесі перевезення військ прийняв Лежандр. Для цього він найняв англійський корабель «Йоркшир» та пароплав «Нью Йорк». Крім того, він вмовив японське командування, щоб

експедицію очолили американські військові спеціалісти. Зокрема, в якості радника з військово-морських питань було запрошено капітана Дугласа Касселя, який служив на кораблі «Ашелот», на якому Лежандр відправився до Тайваню, ще у 1867 р. Також в японській експедиції прийняв участь лейтенант Джеймс Р. Уоссон (1855 – 1913), якого було призначено полковником японської армії [4, с. 10].

Перебуваючи в складі японських експедиційних сил і неформально керуючи операцією, Уоссон і Кассель діяли досить обережно, намагаючись не тільки покарати дикунів, але і вступити з ними в переговори. Так, 21 травня 1874 р., вони без охорони пішли в бік поселення аборигенів. Вірогідно, між ними та вождем племені існувала певна домовленість про зустріч. Проте на встановленому місці дикуни не з'явилися і тоді американці хоробро пішли в табір тубільців [17, с. 315].

Врешті-решт, їм вдалося знайти вождя і переговори почалися. Вони тривали протягом трьох днів, коли сторонам вдалося дійти до певної домовленості. Від імені японського уряду Кассель обіцяв племенам місцевих аборигенів безпеку в обмін на співробітництво. Гарантією захисту від нападу військ мали слугувати японські прапори, які американець почав роздавати одразу після укладання угоди.

В свою чергу, вождь місцевих аборигенів брав на себе зобов'язання не чинити опір висадці японських військ на південному березі Тайваню.

За думкою американського вченого Р. Ескилдсена, цей договір порізному трактувався кожною з сторін, що його уклали. Тубільці не сприймали японський прапор, як символ їх покори, а лише, як сигнал, який свідчив про їх лояльність до прибульців. В свою чергу, японська влада вважала, що у разі, якщо дикуни вивішували їх національний прапор, то це означало, що вони визнавали владу Токіо [6].

Для американців же сама наявність договору означала, що тубільці діють як суверенна сила, не пов'язана із Китаєм, що лише підтверджувало ідею їх покровителя Лежандра про те, що цинська династія не мала ніякої юрисдикції над територією, яку населяли аборигени.

Участь американських громадян у японській експедиції на Тайвань не залишилася не поміченою у Пекіні. В травні 1874 р. китайські чиновники висловили протест з цього приводу представнику США Самюелю Вілсону (1812 – 1884). У своїй депеші на ім'я державного секретаря Фіша, від 29 травня 1874 р. він писав: «китайські урядовці висловили невдоволення стосовно висадки японців на Формозі та участі в ньому американських службовців. Вони розглядають це, як порушення Статті I Тяньцзінського договору, і вважають цей акт проголошенням війни. Як Сполучені Штати дозволяють своїм громадянам допомагати Японії, якщо ця країна діє несправедливо та жорстоко стосовно Китаю? – заявляють вони» [17, с. 225].

У відповідь Вілсон заявив, що американці, що пішли на військову службу до японців, роблять це на свій страх і ризик і американський уряд не мав би претензій в разі їх загибелі, оскільки їх дії розцінюються як ворожі стосовно Китаю [17, с. 225]. Крім того, посол відзначив, що не відкидає

можливості участі американських громадян у військових діях проти Японії на боці китайської армії. Він наполягав на тому, що це досить загально поширена практика в західному світі та нагадав про участь іноземців у розгромі повстання тайпінів.

Також він вказав на те, що Лежандр (діяльність якого найбільш непокоїла китайців. – *О. Н.*) вже не займає ніякого офіційного поста і його дії ніяким чином не пов'язані із Білим Домом. Що ж стосується Касселля і Уоссона, то Вілсон відзначив, що не бачить в їх діяльності жодної загрози для Китаю [17, с. 225].

Проте, скандал між Цинською імперією та Сполученими Штатами с приводу участі американців у японо-китайському конфлікті продовжував наростати. 27 травня до американського консула в Амої Джозефа Хендерсона з протестом звернувся місцевий губернатор, який заявив: «всякий раз, коли одна країна йде війною проти іншої, іноземним державам не дозволяється таємно допомагати одній з них. Тепер мені дають зрозуміти, що японці найняли іноземні кораблі для того, щоб перевести своїх солдатів та амуніцію. І я, намагаючись зберегти суспільні інтереси, вимагаю від вас розслідування цього питання» [17, с. 312].

Бажаючи показати свою добру волю, в травні 1874 р. Хендерсон наказав заарештувати Лежандра та відправити його до Шанхаю [3, с. 442]. Його звинуватили у порушенні закону про державний нейтралітет [17, с. 303]. Цей крок був схвалений Фішем, оскільки «показав китайцям наше бажання слідувати умовам та принципам укладених угод» [17, с. 303].

В свою чергу, 8 серпня 1874 р. Лежандр написав протест проти свого арешту. «Обраний урядом Японії для того, щоб представляти його в південному Китаї в якості спеціального уповноваженого у справі підтримання миру, я рішуче виступаю проти насилля з боку представників Сполучених Штатів в Амої, яке полягає у позбавленні мене волі та порушенні моєї гідності...», – з обуренням писав він [17, с. 310]. Він наполягав на тому, що займаючи офіційний піст в японському уряді, він має певні привілеї, які мають поважати Сполучені Штати та всі цивілізовані країни. Крім того, він нагадував про окремий пункт американо-японського договору від 1858 р., в якому громадянам Сполучених Штатів надавалося право служити Японії в якості військових спеціалістів, якщо це не шкодить інтересам другої сторони. «Японія може знаходитися у стані війни з будь-якою державою, дружньою Сполученим Штатам, проте я не вважаю, що ця умова забороняє їй наймати американських громадян в якості військових чи військово-морських спеціалістів», – писав він [17, р. 310].

Проте доводи Лежандра залишилися поза увагою американських урядовців. Його було відсторонено від активної участі в подіях, пов'язаних із японською експедицією на Тайвань. Лише у 1875 р. йому вдалося повернутися до Токіо, де він був нагороджений орденом Сонця, що сходить. Він став першим кавалером цієї нагороди іноземного походження.

Таким чином, ідеї Ч. В. Лежандра відносно захоплення Тайваню та залучення його для реалізації стратегічних та комерційних інтересів США

на Далекому Сході не були реалізовані. Незважаючи на окремі успіхи у вирішенні інциденту, пов'язаного із загибеллю екіпажу судна «Ровер» у 1867 р., Білий Дім відмовився прийняти його програму, яка могла призвести до конфлікту з Китаєм. Причини того, чому Вашингтон відмовився від ідеї захоплення Формози розглядатимуться у наступних наукових статтях.

Список використаної літератури

1. **Грэй Д. Г.** История Древнего Китая / Д. Г. Грэй – М. : Центполиграф. – 2006. – 606 с.
2. **Тодер Ф. А.** Тайвань и его история (XIX в.) / Ф. А. Тодер. – М. : 1978. – 256 с.
3. **Dennet T.** Americans in Eastern Asia / T. Dennet. – N. Y. : The Macmillan company, 1922. – 725 p.
4. **House E. H.** The Japanese expedition to Formosa / E. H. House. – W. : Belford, Clark and Co. – 1888. – 285 p.
5. **House E.** Formosa: Japanese expedition against the island pirates / E. House. – New York Herald. – 24 June. – 1874.
6. **Eskildsen R.** Of Civilization and Savages: The Mimetic Imperialism of Japan's 1874 Expedition to Taiwan [Електронний ресурс] / R. Eskildsen // Режим доступу: <http://www.historycooperative.org/journals/ahr/107.2/ah0202000388.html>
7. **Huffman J.** A Yankee in Meiji Japan: The Crusading Journalist Edward H. House / J. Huffman. – Oxford : Rowman & Littlefield Publishers, Inc, 2003. – 309 p.
8. **Le Gendre C. W.** How to deal with China / C. W. Le Gendre. – Amoy : Rozario, Marcaland – 1871. – 141 p.
9. **Le Gendre C. W.** Reports on Amoy and the island of Formosa [Електронний ресурс] / C. W. Le Gendre. – Washington : Gov. Printing Office, 1871 // Режим доступу: <http://academic.reed.edu/formosa/texts/>
10. **Leonard J.** Spoilsman in a «Flowery Fairy land»: Development of the US legation in Japan, 1859–1906 / J. Leonard. – Ohio : The Kent State Univ. Press, 1998. – 368 p.
11. **Masakazu Iwata** Okubo Tashimichi: The Bismarck of Japan / Masakazu Iwata. – Univ. of California Press, 1964. – 376 p.; Norihito Mizuno Qing Chins Reaction to the 1874 Japanese Expedition to Taiwanese Aboriginal Territories / Norihito Mizuno. – Sino-Japanese Studies. – 2009. – Vol. 16. – Article 8. – P. 100–125.
12. **Massage** of the president of the United States and accompanying documents to the two house of congress. – Washington : Gov. printing office, 1868–. – Part I. – 1868. – 729 p.
13. **Pickering W. A.** Pioneering in Formosa / W. A. Pickering. – L. : Hurst and blackett, 1898. – 283 p.
14. **Formosa.** Dispatches from admiral Bell // The Sun. – August, 17. – 1867.
15. **United States** Department of State Executive documents printed by order of the House of Representatives, during the second session of the fortieth Congress, 1867 – 1868 (1867 – 1868). – Washington : Gov. printing Office, 1871. – 793 p.
16. **United States** Department of State. Executive documents printed by order of the House of Representatives. 1873 – 1874. – Washington : U.S. Government Printing Office, 1873–1874. – 424 p.
17. **United States** Department of State. Executive documents printed by order of the House of Representatives. 1874 – 1875. – Washington : U.S. Government Printing Office, 1874 – 1875. – 1238 p.
18. **The timaru herald.** – 1867. – July, 1867.

Набока О. В. Ч. В. Лежандр та політика США відносно Тайваню в 60 – 70-х роках XIX ст.

В статті досліджується діяльність американського консула в Амої Ч. Лежандра в 60–70-х рр. XIX ст., спрямована на захоплення США острову Тайвань. Особлива увага приділяється аналізу діяльності дипломата в період кризи, пов'язаної із вбивством моряків американського судна «Ровер» тайванськими аборигенами в 1867 р. Також розглядається діяльність Лежандра в якості радника японського уряду в період нападу Японії на Тайвань в 1874 р. На основі аналізу джерел автор доходить до висновку, що незважаючи на певні успіхи, діяльність Лежандра закінчилася невдало. Його програма не була прийнята Білим Домом.

Ключові слова: Тайвань, Лежандр, США, Китай, Японія.

Набока А. В. Ч. В. Лежандр и политика США в отношении Тайваня в 60 – 70-х годах XIX в.

В статье исследуется деятельность американского консула в Амое Ч. Лежандра, в 60 – 70-х годах XIX века, направленная на захват США острова Тайвань. Особое внимание уделяется анализу деятельности дипломата в период кризиса, связанного с убийством моряков американского судна «Ровер» тайваньскими аборигенами в 1867 году. Также рассматривается деятельность Лежандра в качестве советника японского правительства в период нападения Японии на Тайвань в 1874 году. На основе анализа источников, автор приходит к выводу, что, несмотря на определённые успехи, деятельность Лежандра закончилась неудачей. Его программа не была принята Белым Домом.

Ключевые слова: Тайвань, Лежандр, США, Китай, Япония.

Naboka O. V. Ch. Le Gendre and the US policy towards Taiwan, 60–70th of XIX cr.

In article examines the activities of the American consul in Amoy Charles Le Gendre during 60–70 of XIX cr aimed to capture the island of Taiwan. Special attention is paid to the analysis of the activity of this diplomat during the crisis caused the murder of American sailors from the ship "Rover" by Taiwanese aborigines in 1867. Also consider the activity of the Le Gendre as advisor of the Japanese government during the Japanese attack on Taiwan in 1874. On the basis of the analysis of the sources, the author comes to the conclusion that, despite some progress, the activity of the Le Gendre was failed. His program was not accepted by the White House.

Keywords: Taiwan, Le Gendre, USA, China, Japan.

Стаття надійшла до редакції 3.09.2012 р.

Прийнято до друку 29.11.2012 р.

Рецензент – д. іст. н., проф. Бурьян М. С.